Vol 3 Issue 1 Oct 2013

ISSN No : 2249-894X

Monthly Multidisciplinary Research Journal

Review Of Research Journal

Chief Editors

Ashok Yakkaldevi
A R Burla College, India

Flávio de São Pedro Filho
Federal University of Rondonia, Brazil

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Kamani Perera
Regional Centre For Strategic Studies, Sri Lanka

Welcome to Review Of Research

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2249-894X**

Review Of Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial Board readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Advisory Board

Kamani Perera
Regional Centre For Strategic Studies, Sri Lanka

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Fabricio Moraes de AlmeidaFederal
University of Rondonia, Brazil

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Xiaohua Yang
University of San Francisco, San Francisco

Karina Xavier
Massachusetts Institute of Technology (MIT), USA

May Hongmei Gao
Kennesaw State University, USA

Marc Fetscherin
Rollins College, USA

Liu Chen
Beijing Foreign Studies University, China

Mabel Miao
Center for China and Globalization, China

Ruth Wolf
University Walla, Israel

Jie Hao
University of Sydney, Australia

Pei-Shan Kao Andrea
University of Essex, United Kingdom

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Ilie Pintea
Spiru Haret University, Romania

Mahdi Moharrampour
Islamic Azad University buinzahra Branch, Qazvin, Iran

Titus Pop
PhD, Partium Christian University, Oradea,
Romania

J. K. VIJAYAKUMAR
King Abdullah University of Science & Technology,Saudi Arabia.

George - Calin SERITAN
Postdoctoral Researcher
Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences
Al. I. Cuza University, Iasi

REZA KAFIPOUR
Shiraz University of Medical Sciences
Shiraz, Iran

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

Nimita Khanna
Director, Isara Institute of Management, New Delhi

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University, Kolhapur

P. Malyadri
Government Degree College, Tandur, A.P.

S. D. Sindkhedkar
PSGVP Mandal's Arts, Science and Commerce College, Shahada [M.S.]

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

C. D. Balaji
Panimalar Engineering College, Chennai

Bhavana vivek patole
PhD, Elphinstone college mumbai-32

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary, Play India Play (Trust),Meerut (U.P.)

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

Jayashree Patil-Dake
MBA Department of Badruka College Commerce and Arts Post Graduate Centre (BCCAPGC),Kachiguda, Hyderabad

Maj. Dr. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

AR. SARAVANAKUMARALAGAPPA
UNIVERSITY, KARAIKUDI,TN

V.MAHALAKSHMI
Dean, Panimalar Engineering College

S.KANNAN
Ph.D , Annamalai University

Kanwar Dinesh Singh
Dept.English, Government Postgraduate College , solan

More.........

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.ror.isrj.org

Review Of Research
Vol. 3, Issue. 1, Oct. 2013
ISSN:-2249-894X
Available online at www.ror.isrj.net
ORIGINAL ARTICLE

आद्य दलित लेखिका – मुक्ता साळवे'

निलेश व्यंकटराव देगांवकर

सहाय्यक प्राध्यापक व मराठी विभाग , कोहिनूर कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,
खुलताबाद, ता. खुलताबाद, जि. औरंगाबाद .

सारांश :

भारतातील पहिल्या शिक्षिका महिलांच्या शिक्षणाचा उद्गात्या, क्रांतीकारक सत्यशोधकी विचारांच्या नेत्या सावित्रीबाई फुले आणि महात्मा जोतीराव फुले यांनी सुरू केलेल्या मुलींच्या शाळेतील मांग जातीतील एक विद्यार्थिनी मुक्ता साळवे यांनी वयाच्या अवघ्या चौदाव्या वर्षी 'मांग महारांच्या दुःखाविषयी निबंध' लिहून दलितांना अस्पृश्यांना भोगावे लागत असलेले हीन जीवन धर्मग्रंथांनी रूढ केलेले जाचक संकेत आणि त्यामुळे झालेली हतबल अवस्था यांचे विदारक दर्शन घडविले आहे.

प्रस्तावना–

मुक्ताबाई साळवे यांनी लिहिलेला हा वैचारिक निबंध म्हणजे दलित, स्त्रीमुक्ती आणि सत्यशोधकीय साहित्याचे उगमस्थान आहे. स्वतःच्या धर्माचा व संस्कृतीचा अभिमान बाळगणाऱ्या सनातन्यांना मुक्ताबाईंनी अनेक रोकडे सवाल विचारले आहेत. आपले नाते अनार्य संस्कृतीशी जोडत आम्ही मांग–महार व बहुजनच या देशाचे खरे पोशिंदे असल्याचे स्पष्ट केले आहे. संस्कृतीच्या नावाखाली हजारो वर्षापासून आम्हाला गुलाम बनविलेल्या या हिंदू संस्कृतीत आमचे स्थान काय आहे? असा प्रश्न उपस्थित करून दलितांच्या ऱ्हासास जबाबदार असणाऱ्या देवालाही उघडं–नागडं करून ब्राह्मणी धर्माला, समाजव्यवस्थेला मुक्तपणे मारलेली वैचारिक चपराक आहे.

मुक्ताबाई साळवे यांनी या निबंधात मांग–महारांच्या पतनास जबाबदार असणाऱ्या 'वेदग्रंथा' वर आणि त्यांच्या निर्मिकार प्रखर टिका केली आहे. हा हल्ला करताना मुक्ता साळवे म्हणतात की, 'मांग–महारांसह सर्वांचा उत्पन्नकर्ता जगन्नाथ आहे तर मग अस्पृश्यांसाठी धर्मग्रंथ पठणास बंदी का? जर वेदपठणास बंदी आहे तर याचा अर्थ अस्पृश्यांसाठी धर्मग्रंथ नाही. तसेच वेदकर्ते झाडून पुसून ब्राह्मण आहेत तर, त्यांचे आचरण वेदसंहितेनुसार का नाही?' असे मुलभूत प्रश्न उपस्थित करून अस्पृश्यांसाठी असलेल्या धर्मग्रंथपठण बंदी प्रकरणी मुक्ताबाईंनी कडाडून हल्ला केला आहे. या निबंधात सार्वजनिक पाणवठ्यावर विहिरीवर अस्पृश्यांना घालण्यात आलेल्या बंदीवर आपले विचार व्यक्त करताना, त्या म्हणतात, पाणी ही निसर्गाची देणगी असून त्यावर सर्वांचा समान हक्क आहे. या पाण्याचा उपभोग दलित–सवर्णांना, गरीब–श्रीमंताना सारखा घेता आला पाहिजे. परंतु इथे मात्र असे होत नसून चार भावांपैकी एकच बंधू सारे पाणी लाटत आहे. धर्माच्या नावाखाली बाकी बंधूवर गुलामगीरी लादत आहे. ही गोष्ट माणुसकीला काळीमा फासणारी आहे, असं त्यांनी म्हंटलेलं आहे.

पुढे निरंकुश गुलामगिरीच्या अनुषंगाने त्यांनी म्हटले आहे की, आम्हाला निच समजून जंगम मालमत्तेपासून वंचित ठेवण्यात आले आहे. एवढेच नव्हे तर या सवर्णांनी आपल्या भौतिक सुखांसाठी आमच्या पुर्वजांना तेल–शेंदूर पाजून इमारतींच्या पायात जिवंतपणे गाढले आहे. आम्हाला निर्वंश करण्याचा जाणीवपूर्वक प्रयत्न केला गेला. ब्राह्मणांनी जनावरांपेक्षाही आम्हाला नीच समजले. तसेच उत्तर पेशवाईत बाजीराव पेशवे यांच्या राजवटीत अस्पृश्यांवरील अमानुष अत्याचार प्रस्तुत केले. पेशवे आणि पुरोहित अस्पृश्यांच्या जीवनाचा कसा छळ करीत होते याचा उल्लेख त्यांनी आपल्या निबंधात केला आहे. विद्याबंदीमुळे अस्पृश्यांना नरकमय जीवन जगावे लागत असून एकट्या अविद्येमुळे भोगावे लागलेला यातनामय जीवनावर त्यांनी आपल्या निबंधातून प्रकाश टाकला आहे. सवर्ण मुलांकडून होणाऱ्या मानसिक व शारीरीक त्रासाचा पाढाच त्यांनी आपल्या निबंधातून वाचला. हा पाढा वाचताना माझ्या दुःखाची, यातनांची वाट मोकळी करताना मला अश्रु अनावर होत असल्याचे मुक्ताबाईंनी म्हंटले आहे.

परंतु इंग्रजी राजवटीमध्ये होत चाललेल्या बदलांमुळे, शैक्षणिक प्रक्रियेत होउ घातलेल्या परिवर्तनामुळे मला इंग्रजी प्रशासन दयाळू वाटत असल्याचे त्यांनी म्हंटले आहे. मुक्ताबाईंनी आपल्या निबंधाच्या उत्तरार्धात पेशवाईतील अत्याचाराचे गोखले, आपटे, गिकमजी, आंधळा पानसरा काळ बोहार आदिंच्या नावाचा उल्लेख करून त्यांनी अस्पृश्यांवर केलेल्या अत्याचाराचे अतिशय प्रखर शब्दात त्यांनी वाभाडे काढली आहेत. इंग्रजी प्रशासनात होत असणाऱ्या सुधारणांमुळे आणि पेशवाईंची विल्हेवाट लावल्यामुळे मुक्ताबाईंनी इंग्रजी प्रशासनाचे उपकार मानले आहेत. ब्राह्मण समाज सुधारक ही दलितांच्या मांग–महारांच्या उन्नतीसाठी झटत असल्याचा उल्लेख करून त्याविषयी समाधान व्यक्त केले आहे. समाजसुधारकांवरील स्वजातीयांच्या जाती बहिष्कृतीच्या हल्ल्यावर आश्चर्य व्यक्त करून त्यावर आपली तीव्र नाराजी दर्शविली आहे. शेवटी या निबंधाच समारोप करतांना सावित्रीबाईंनी व महात्मा जोतीराव फुल्यांनी सुरू केलेल्या शाळेचा, त्या शाळांना मदत करणाऱ्या इंग्रज सरकारचा उल्लेख करून मांग–महारांना व बहुजनांना शिक्षण घेण्याचे आवाहन केले आहे. शिक्षणाचे महत्व पटवून देताना मुक्ताबाई म्हणतात, अज्ञानामुळे मांग–महार बहूजन समाज हा रोग्यासमान होतो. तो सुदृढ होण्यासाठी ज्ञानरूपी औषध प्राशन करून शीलवंत, ज्ञानवंत व्हावे.

मुक्ताबाई साळवे यांनी आपल्या 'मांग–महाराच्या दुःखाविषयी निबंध' च्या पुर्वांर्धात अस्पृश्यांच्या समाज जीवनाच्या अवनतीचा आढावा घेउन मनुविचारप्रणालीवर घणाघाती प्रहार करून पेशवाईतील अस्पृश्यांवरील अमानुष अत्याचाराचा पाढा वाचला. तर उत्तरार्धात इंग्रजी सरकारमुळे होउ घातलेल्या परिवर्तनाचा, बदलाचा व समाज सुधारकांच्या कार्याचा गौरव केला. शेवटी अस्पृश्यता उधळून लावण्यासाठी मांग–महारांनी बहूजनांनी कठीण परिस्थितीतही शिक्षण घेउन ज्ञानवंत व शीलवंत होण्याचे आवाहन त्यांनी केले आहे. शिक्षणाशिवाय आपली प्रगती शक्य नसल्याचे या आद्य दलित लेखिकेने आपल्या निबंधात ठासून सांगितले आहे.

मुक्ता साळवे यांनी लिहिलेला 'मांग–महारांचा दुःखाविषयी निबंध' हा ज्ञानोदय या मासिकात 15 फेब्रुवारी 1855 ला पहिल्यांदा प्रकाशित झाला. ज्ञानोदय मासिकाचे संपादक डॉ. सॅम्युअल बेकनं फेअरबॅक यांना हा निबंध एवढा आवडला की, आशयात कुठलाही फेरफार न करता, कोणतेही संपादकीय संस्कार न करता त्यांनी तो जशास तसा आपल्या मासिकातून छापला. 1855 मध्ये हा क्रांतीकारी निबंध लिहिणारी मुक्ता साळवे ही आद्य दलित लेखिका ठरते. महाराष्ट्रातील विचारवंत प्रा. हरी नरके यांनी देखील मुक्ता साळवेला आद्य दलित लेखिका म्हंटले आहे.

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal
For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper,Summary of Research Project,Theses,Books and Books Review for publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- Directory Of Research Journal Indexing
- International Scientific Journal Consortium Scientific
- OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- DOAJ
- EBSCO
- Crossref DOI
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database

Review Of Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.ror.isrj.org